

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМА „РАЗНООБРАЗИЕТО В БЪЛГАРСКОТО СТОПАНСКО-ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ“

(Икономически университет – Варна, 29 – 30 септември 2017 г.)

Емилия Вачева

Стопанска академия „Димитър Ценов“ – Свищов

На 29 и 30 септември 2017 г. се проведе втората научна конференция на Центъра за стопанско-исторически изследвания (ЦСИИ) на тема „Разнообразието в българското стопанско-историческо развитие“. Съорганизатор и домакин на форума отново бе катедра „Социални и хуманитарни науки“ при Икономическия университет – Варна. В конференцията взеха участие университетски преподаватели от страната и чужбина, представители от институти на БАН, доктори и докторанти, музейни специалисти – автори на изследвания в областта на стопанската история и историята на икономическите учения. След официалното откриване на конференцията от проф. д.и.н. Иван Русев (Икономически университет – Варна), председател на Управителния съвет на ЦСИИ, утвърдени имена в историческата наука изнесоха пленарни доклади. Проф. д-р Айше Каяпънар (İzmir Katip Celebi University, Турция) представи проучването си „Мукатаите и илтизамската система във Видинско през XVI в. като принос за стопанската история на региона“. В него въз основа на непубликувани османски архивни документи авторът разкрива държавните доходи във Видинския регион, придобити в рамките на мукатаите, разпространението и функционирането на илтизама и частта от приходите на държавната хазна, осигурени от фискалните ферми и самите фермери. Проф. д.и.н. Иван Русев от Икономическия университет – Варна, запозна аудиторията с

ИЗВЕСТИЯ НА ЦЕНТЪРА ЗА
СТОПАНСКО-ИСТОРИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

ТОМ ВТОРИ
РАЗНООБРАЗИЕТО
В БЪЛГАРСКОТО СТОПАНСКО-
ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

изследването си на тема: „Разнообразие в разпространението на модерната стопанска култура на българите през Възраждането (XVIII – XIX в.)“. В него авторът чрез извороведски и историографски анализ направи някои основни изводи и обобщения. На първо място, че процесът на модернизация в стопанското знание, образование и практики на българския пазар достига своята кулминация едва през третата четвърт на XIX в. Този най-ползотворен за процеса период започва и завършва с война – Кримската (1853 – 1856) и Руско-турската (1877 – 1878), като двете войни имат различно въздействие върху изследваното явление. Най-силно процесът намира проявление в няколко основни центрове и райони: сред българската общност в столицата на Османската империя – Цариград (Иstanbul), в подбалканските селища (Калoфер, Клисyра, Сoпoт, Казанлък, Кoпривщица, Панагюрище, Карлoвo), Централна Северна България (главно Габрoвo и Търнoвo), Сливенско-Котленският район (Сливен, Кoтeл, Жеравна, Грaдeц, Мeдвeн), крайдунавските селища (Русе, Свищoв, Лoм, Силистра, Тулчa), в нeкoи oт центрoвeтe нa българската диаспoрa във Влaшкo, Молдoвa и Бесарабия (Букурещ, Крайoвa, Браилa, Галaц, Гюргeвo, Яш, Болгрaд, Фoкшaн). Нa картaтa нa българската стопанска модернизация през Възраждането други райoни сa прeдстaвeни сaмo чaстичнo с oтдeлни свoи грaдски центрoвe: Южнa България (Старa Загoрa и Плoвдив), Югoзaпaднa България (Сaмoкoв и Сoфия), сeвeрoизтoчнитe тeритoрии и Чeрнoмoриeтo (Вaрнa, Шyмeн и Бyргaс). Имa и райoни, кoитo нaпълнo липсвaт нa тaзи картa: Сeвeрoзaпaднa България, Мaкeдoния, югoизтoчнитe тeритoрии, гoлямaтa чaст нa Дoбруджa. Пoявaтa и рaзпрoстрaнeниeтo нa мoдeрнaтa стoпaнскa културa нa българския пазар през Възраждането e прoцeс, кoйтo имa нe сaмo кoнкрeтнo истoричeскo, нo и пoслeдвaщo въздeйствиe върху българското икономическо развитие. Проф. д.и.н. Милкo Пaлaнгyрски (ВТУ „Св. св. Кирил и Мeтoдий“) гoвoри пo прoблeмa „Търгoвцитe в Учрeдитeлнoтo нaрoднo събрaниe 1879 г. Oпит зa сoциaлнo-пoлитичeски пoртрeт“. Тoй oчeртaвa рoлятa и мeстoтo нa дeпутaтитe търгoвци в Учрeдитeлнoтo събрaниe. Aвтoрът зaклyчaвa, чe бeз дa сa движeщa силa в Учрeдитeлнoтo събрaниe, търгoвцитe зaeмaт пoзиции, кoитo дaвaт лицeтo нa нaлoжeния либeрaлeн мoдeл нa yпрaвлeниe в слeдвaщиeтe сeдeм дeсeтилeтия. Дoц. д.и.н. Пeнчo Пeнчeв (Университет зa нaциoнaлнo и свeтoвнo стoпaнствo) изнeсe дoклaд нa тeмa „Зa същнoстa и смисълa нa стoпaнскaтa истoрия“. Тoй прoслeди същнoстa и eвoлюциятa нa стoпaнскaтa истoрия, кaтo нaукa. Рaзкривa смисълa oт зaнимaниятa с нeя и oчeртa мeстoтo ѝ в пaзaрa нa идeи. Aвтoрът фoрмyлирa тeзaтa, чe стoпaнскaтa истoрия трябвa дa e свързaнa с oбщeствeнитe пoтрeбнoсти, кaтo пoсoчи и нeкoи oт нeйнитe oснoвни фyнкции.

Рaбoтaтa нa кoнфeрeнциятa прeминa в рaмкитe нa чeтири пaнeлa с рaзлични тeмaтични нaпрaвлeния. В първия пaнeл – „Разнообразието в българското стопанско-историческо развитие – поселищни изследвания“, с мoдeрaтoр

проф. д-р Айше Каяпънар бяха изнесени пет доклада. Проф. д-р Левент Каяпънар (İzmir Katip Celebi University, Турция) представи изследване на тема „Стопанският възход на Казанлък през XV и XVI в.“. В него авторът разкри икономическото и демографското развитие на Казанлък от 1415 г. до 1594 г. на база на османски архивни източници. Проф. д-р Красимира Мутафова (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“) говори за „Стопанска характеристика на Троянския регион през XVI – XVII в.: традиционни поминъци и външни влияния (по данни на османски документи от периода)“. Въз основата на непубликуван и частично обнародван материал от османски регистри от XVI в. и XVII в. авторът разкри пред аудиторията една твърде различна от наложената в историографията стопанска характеристика на региона, която почти с нищо не подсказва развитието на Троян като един от най-значимите центрове на занаятчийско производство през Възраждането и следосвобожденския период. Въз основа на информация от непубликувани османски регистри от фонда на Османския архив – Истанбул, доц. д-р Гергана Георгиева (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“) представи доклада си „Първи бележки върху професионалната структура на християнското население на град Свищов в средата на XIX в.“. В него се осветляват някои страни от стопанското развитие на град Свищов в средата на XIX век. Изследването кореспондира с изнесените следващи два доклада. В първия д-р Николай Тодоров (Регионален исторически музей – Силистра) очерта „Професионална структура на тулчанското население през 40-те години на XIX в. (по данни от теметтуат дефтерите)“, а в доклада на д-р Невена Неделчева (Общински музей – Попово) акцентът бе върху „Демографска и професионална структура на Разград и Попово през 40-те години на XIX в. (начални бележки)“. Трите доклада разкриват част от регионалните и локалните особености в икономиката на тези български градове в средата на XIX в.

Модератор на втория панел на тема „Разнообразието в българското стопанско-историческо развитие – глобални и национални аспекти“ бе проф. д-р Петко Петков. Светлана Ганчева (Регионален исторически музей – Силистра), която говори на тема „Консумацията на животински и растителни продукти и отражението ѝ върху икономиката в долнодунавските провинции на Римската империя“. В основата на изследването ѝ стои остеологичният и палеоботаническият материал от редица римски селища, благодарение на който се проследяват засяваните култури. Добивите от тях съставляват основната част от храната в античното общество, както и тези растителни видове, които са предмет на вносна търговия. Проф. д-р Петко Петков (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“) представи изследване на тема „Стопанското развитие на българите в документалното наследство на Георги Ст. Раковски“. На основата на запазеното документално наследство на Георги Ст. Раковски авторът разкри неговото разбиране за икономическата ситуация и възможнос-

тите за стопанско развитие на българите, разкри мнението му за географското разположение, демографския потенциал и социалния статус на българите и отношението му към управляващото османско правителство, съседни държави и велики сили във връзка със стопанския напредък на българите.

Проф. д-р Надя Манолова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) в изследването си „Сирашките каси в Османската империя – Трънската каса 1872 – 1875 г.“ представи и анализира ценен документ, съхраняван в Държавен архив – Перник – Регистър на заеми от имуществото на сираци в Трънската каза за 1872 – 1875 г. В доклада си „Опит за финансов прочит на „Цариградски вестник“ (1848 – 1862)“ д-р Християн Атанасов (Университет по библиотекознание и информационни технологии – София) изнесе финансовата информация, която „Цариградски вестник“ обнародва. Авторът обърна внимание, че тя е важен критерий за нивото на осмисляне на важноста на финансите за българското възрожденско общество, а също и за степента на значимост на най-разнообразните финансови данни – за цени, валутни курсове, външни заеми и т.н. Д-р Боряна Антонова (Икономически университет – Варна) говори за „Големите инфраструктурни проекти на Османската империя на Балканите – телеграфно строителство и дарителство“. Тя представи организацията, механизмите, произхода, разпространението и измеренията на практиката за доброволни дарения. В доклада си „Материали за търговията в натура по българските земи“ Мирослав Тошев (Исторически музей – Омуртаг) представи събрани и анализирани сведения за конкретни съотношения при размяна на стоки и услуги, въз основа на които направи някои изводи за натуралната размяна по българските земи от втората половина на XIX и началните десетилетия на XX век.

Третият панел на тема „Разнообразието в българското стопанско-историческо развитие – национални аспекти“ с модератор доц. д.и.н. Пенчо Д. Пенчев започна с доклада на д-р Росица Златинска (Университет за национално и световно стопанство) „Българската земеделска банка в периода (1912 – 1914)“. В него тя разгледа общо състоянието, дейността и ролята на Земеделската банка в периода от 1912 г. до 1914 г., отчете особеностите на кредитната ѝ дейност и промените в операциите, които извършват отделните нейни клонове през военния период, проследи и оказването на финансова помощ и подкрепа на притока от бежанци, идващ от съседните балкански страни след края на Втората балканска война. Доц. д-р Евгени Костов (Университет за национално и световно стопанство) изнесе доклад на тема „Третият държавен съд (1919 – 1923) и обвиненията, свързани с реквизирането на мина „Плакалница“ по време на Първата световна война“. Авторът разгледа проблема за конституционната министерска наказателна отговорност в България в периода след Освобождението до края на 20-те години на XX в., проследи хронологията около реквизирането на мина „Плакалница“ по време на Първата световна война и

в тази връзка коментира работата на Третия държавен съд (1919 – 1923 г.). Той направи заключението за неоснователност и тенденциозност от страна на Държавното обвинителство по този случай срещу бившите министри от кабинета на В. Радославов, управлявал България в периода 1913 – 1918 г. В изследването си на тема „Ролята на държавните банки в икономиката на България в периода между двете световни войни (моделът на българската икономика през 30-те години на XX в.)“ доц. д-р Марко Димитров (Университет за национално и световно стопанство) разкрива степента на участие на големите държавни банки – Българска народна банка, Българска земеделска и кооперативна банка (до 1934 Българска земеделска банка), Българска централна кооперативна банка (до 1934 г.) и Банка „Български кредит“ в икономическото развитие на България в периода между двете световни войни (1919 – 1939 г.), както и ролята им за формирането и провеждането на държавната икономическа политика. Авторът определи по-прецизно характера и съдържанието на тази политика и на типа стопанство, което се налага в страната през 30-те години на XX в. Д-р Петър Стоянов (Университет за национално и световно стопанство) говори за „Закона за данъка върху приходите в България от 1933 г.“. С помощта на изнесения в изследването фактологичен анализ той излага тезата, че за пореден път в страната в междувоенния период се наследява старата тенденция за непълнота, неуредици и противоречия в тълкуването, поддържащи характерния хаос, неадекватност и неефективност на данъчното ни законодателство. Д-р Александър Шиваров (Икономически университет – Варна) изнесе доклад на тема „Външната търговия на България през първата половина на XX в.: развитие и адаптация“. Авторът очерта степента на участие на България в световното стопанство през разглеждания период и способността на страната за адаптация при настъпване на шокове и последващо възстановяване. Доц. д-р Лиляна Велева (Университет за национално и световно стопанство) представи изследването си на тема „Стопанските институции и външната търговия на България (1919 – 1939). Тезиси“. В него тя разглежда основните тенденции в областта на външната търговия на България и дейността на стопанските институции, които изпълняват функции за регламентиране стокообмена на страната в рамките на международната търговия. Тя постави акцентите върху дейността на стари и новосъздадени институции (фактори, законодателна основа, политически решения, стопанска ефективност), влиянието на чужди образци и др.

Четвъртият панел „Разнообразието в българското стопанско-историческо развитие – национални аспекти“ бе с модератор доц. д-р Маргарита Маринова. Д-р Ивайло Найденов (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) изнесе доклад на тема „Търговското предприемачество през епохата на Възраждането: примерът на братя Пулиев (1839 – 1868)“. В него той обърна внимание на съществуващите концепции за предприемачеството. На тази

основа представи дългогодишната „бизнес“ дейност на братя Пулиеви. Идеята на автора е да се „хвърли“ мост между „чистата“ стопанска история и някои основни икономически теории. В доклада си „Стопанският живот по българските земи, отразен в търговската дейност на Цвятко Радославов (50-те – 70-те години на XIX в.)“ Мариана Друмева (Стопанска академия „Д. Ценов“ – Свищов) представи облика на стопанския живот по българските земи през многообразната дейност на един от най-значимите български търговци от третата четвърт на XIX в. – Цвятко Радославов. Структурата на износа и вноса, осъществяван от неговите фирми, е олицетворение на състоянието на основните отрасли на стопанството – земеделие, животновъдство, занаяти, зараждаща се промишленост, и на потребностите на местния пазар. Доц. д-р Красимир Кръстев (Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“) и д-р Момчил Маринов (Исторически музей „Искра“ – Казанлък) представиха доклад на тема „За някои практики от дейността и контактите на българските розотърговски фирми (1879 г. – края на XIX в.)“. На основата на нумизматичния материал от колекцията на музея „Искра“ в Казанлък и съпътстващите данни авторите разкриха основните тенденции в развитието на българската розопроизводителна индустрия през този период. Доц. д-р Маргарита Маринова (Международно висше бизнес училище – Ботевград) представи изследването „Частният кредит в Свищов в периода от Освобождението до войните (1878 – 1912) – общ преглед“. В него авторът очерта картината на частния кредит в Свищов в неговата неорганизирана и организирана форма в периода 1878 – 1912 г., уточни броя на търговските фирми, които се занимават с банкерство, на сарафите и на банкерските къщи; разкри източниците на паричните им капитали и тяхното включване в различни кредитни операции, разгледа създаването и дейността – главно чрез анализ на годишните отчети, на частните кредитни институти „I-во Свищовско спестовно акционерно дружество“ и Свищовско спестовно акционерно дружество „Дунав“, които съществуват през 90-те години на XIX в. и първите няколко години на XX в. Емилия Вачева (Стопанска академия „Д. Ценов“ – Свищов) говори за „Селското стопанство в Свищовската община в периода от Освобождението до края на XIX в.“. Тя разгледа аграрните преобразувания в Свищов и околнията, проследи държавната политика по отношение селското стопанство и нейното приложение в общината, очерта картината на селското стопанство с неговите постижения и слабости. Д-р Светла Атанасова (Регионален исторически музей – Велико Търново) представи доклад на тема „Историята на банкерска къща „Ганчо С. Парасков & Синове“ и акционерно дружество „Ганчо С. Парасков & Г. Йорданов Генчев“ – Килифарево, от 1876 г. до 1923 г.“. В него тя разгледа предметната дейност на банкерската къща, разкри нейната кредитна организация и търговска дейност. Авторът обърна внимание, че банкерската къща и акционерното дружество успешно си партнират с над 40 търгов-

ски фирми вносителки за вътрешния пазар, дружеството работи с над 260 търговски клиенти, като трафикът на стоки обхваща 45 селища в Търновско, Тревненско, Дряновско, Килифаревско и Еленско. Петър Добрев (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) говори за „Международните връзки на българските чифликчии – случаят Холевич и Вакаро“. Авторът проследи криволичещите взаимоотношения между крупния добруджански чифликчия х. Васил Холевич и италианеца К. А. Вакаро, които, макар да започват обещаващо, в крайна сметка завършват със загуби за италианеца. Този случай разкрива силната позиция на местните добруджански елити, които не могат да бъдат „поставени на тясно“ дори и от един от най-влиятелните хора в София.

По време на конференцията се проведе дискусия относно работата на членовете на ЦСИИ по изработването на Библиография на българската стопанско-историческа литература.

След преработване и допълнение вследствие от проведените на конференцията дискусии и след рецензиране докладите (статииите) са вече отпечатани в том II на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“. В електронен формат книгата е публикувана и на сайта на Центъра. Изданието е реферирано. То е индексирено в базите данни RePEc (Research Papers in Economics) и Google Scholar.

DIVERSITY IN BULGARIAN ECONOMIC AND HISTORICAL DEVELOPMENT

✉ **Ms. Emilia Vacheva**

D. A. Tsenov Academy of Economics
2, Emanuil Chakarov St.
5250 Svishtov, Bulgaria
E-mail: emilia.vacheva@abv.bg